

Annales Universitatis Paedagogicae Cracoviensis

Studia ad Bibliothecarum Scientiam Pertinentia X (2012)

MATERIAŁY DO HISTORII KSIĄŻKI I KOMUNIKACJI PISANEJ

Powrót MELiSa¹. Ideologizacja bibliotek publicznych w świetle dokumentów archiwalnych z lat 1956–1958

Niedługo po XX Zjeździe KPZR nastąpiły zmiany destalinizacyjne we wszystkich państwach „bloku socjalistycznego”. Biblioteki publiczne okaleczone akcjami oczyszczania księgozbiorów z dzieł podlegających natychmiastowemu usunięciu na próżno upominały się o ich zwrot w Centralnym Zarządzie Bibliotek Ministerstwa Kultury i Sztuki (pisma nr 1–4). Na początku 1958 roku bibliotekarzom rozesłano *Wskazówki w sprawie postępowania z drukami zbędnymi* (pismo nr 5), zabraniające pozbywania się podstawowych dzieł Marksa, Engelsa, Lenina i Stalina. Bibliotekarzy ponownie starano się wykorzystać w propagandowej grze prowadzonej przez ideologów Polski Ludowej ze społeczeństwem.

Pismo nr 1²

Prezydium WRN
W Krakowie
Nr Kl B.4/4/56

[Kraków 4 IV 1956 r. – dopisek A.D.]

Ministerstwo Kultury i Sztuki
Centralny Zarząd Bibliotek
Warszawa
Krakowskie Przedmieście 15

Do tutejszego Wydziału Kultury zwracają się od pewnego czasu różne osoby, a to kierownicy bibliotek, właściciele wypożyczalni książek i inni, z zapytaniami o los książek wycofanych i skonfiskowanych w czasie generalnej akcji selekcyjnej w latach 1952/53 oraz odzyskania tej własności. Wspomniana akcja, która miała objąć wyłącznie pozycje zdezaktualizowane, względnie literacko bezwartościowe,

---

¹ W okresie wczesnego komunizmu akronim MELS oznaczał czterech „ojców założycieli”: Marksa, Engelsa, Lenina i Stalina. Por. T. Goban-Klas, *MELiS – Marks, Engels, Lenin i Stalin o książce i prasie; refleksje medioznawcy*, [w:] *Bibliologia polityczna*, red. M. Kuźmina, Warszawa 2011, s. 125–129.

² Archiwum Państwowe w Krakowie [dalej: APKr.], Prezydium Wojewódzkiej Rady Narodowej [dalej: PWRN], Kr kl 901, s. 17.

przybrała w rzeczywistości żywiołowe rozmiary, pozbawiając biblioteki wielu popularnych, a nawet cennych pozycji – obecnie częściowo już wznawianych.

Tak przeprowadzoną akcją selekcyjną z dzisiejszej perspektywy ocenia się powszechnie jako nieprzemyślaną należycie i zubożającą nasze zasoby w tej dziedzinie, tak silnie dewastowanej w okresie okupacji hitlerowskiej.

Przedstawiając powyższą sprawę Prezydium M.R.N. zwraca się z prośbą o udzielenie wyjaśnień odnośnie:

1) losu książek skonfiskowanych w bibliotekach w ramach generalnej akcji selekcyjnej w latach 1952/53.

2) możliwości częściowego odzyskania przez biblioteki ich skonfiskowanej wówczas własności.

/-/ Mrugacz Tadeusz³
Przewodniczący Prezydium

[Pismo nr 2]⁴

Ministerstwo Kultury i Sztuki
Centralny Zarząd Bibliotek
Warszawa
Krakowskie Przedmieście 15

Warszawa 3 I 1957 r.

Prezydium WRN
W Krakowie

Ministerstwo Kultury i Sztuki – Centralny Zarząd Bibliotek przesyła w załączeniu odpis pisma Prezydium Miejskiej Rady Narodowej w Krakowie z dnia 10 XII 1956 Nr Kl B.4/4/56 z prośbą o podanie bliższych informacji odnośnie książek wycofanych z bibliotek i wypożyczalni w latach 1952/53, gdyż stosownie do Instrukcji z dnia 25 VI 1952 Nr B-VI pf/2'5/52 książki te miały być przekazane do Prezydiów Wojewódzkich Rad Narodowych, a selekcję przeprowadzały Komisje powołane przez Prez. WRN.

Równocześnie Centralny Zarząd Bibliotek prosi o zajęcie stanowiska w sprawie możliwości częściowego odzyskania przez biblioteki i wypożyczalnie pozyskanych książek, które mogłyby być przydatne do pracy z czytelnikiem.

/podpis nieczytelny/

---

³ Tadeusz Mrugacz (1907–1978), prezydent Krakowa (1954–1957) i poseł na Sejm PRL I kadencji z ramienia PZPR.

⁴ Tamże, s. 19.

[Pismo nr 3]⁵ Centralny Zarząd Bibliotek
Nr B-IV-8/3/57

Warszawa 3 I 1957

W związku z zapytaniami przez Prezydium Woj. Rad Narodowych /Wydziały Kultury/ w sprawie zwrotu książek wycofanych z bibliotek i wypożyczalni prywatnych w czasie selekcji księgozbiorów w grudniu 1952 r. CZB w porozumieniu z Głównym Urzędem Kontroli Prasy, Publikacji i Widowisk wyjaśnia:

Zgodnie z przepisami Dekretu z dnia 5 lipca 1946 r. o utworzeniu GUKPPIW /Dz.U. z 1946 r. Nr 34, poz. 210, Dz.U. z 1948 r. Nr 36, poz. 257, Dz.U. z 1952 r. Nr 19, poz. 114, Dz.U. z 1953 r. nr 49, poz. 239/ do zakresu działania Głównego Urzędu należy kontrola rozpowszechnienia wszelkiego rodzaju utworów za pomocą druku w celu, m.in. zapobieżenia godzeniu w ustrój Państwa Polskiego, uprawiania propagandy wojennej, naruszania międzynarodowych stosunków Państwa Polskiego, działania na szkodę prawa lub dobrych obyczajów, wprowadzania w błąd opinii publicznej przez podawanie wiadomości niezgodnych z rzeczywistością.

W wykonaniu swych uprawnień Główny Urząd Kontroli Prasy, Publikacji i Widowisk upoważnił Centralny Zarząd Bibliotek do wycofania niektórych książek z księgozbiorów w celu przystosowania księgozbiorów do potrzeb i zainteresowań czytelników w tym okresie. Wycofanie książek odbyło się na podstawie obowiązujących przepisów prawa, przeto książki przejęte przez Wydział Kultury Wojewódzkiej Rady Narodowej nie podlegają zwrotowi ani odszkodowaniom /Dz.U.PRL z dnia 15 XI 1956, Nr 54, poz. 243/.

– Dyrektor CZB /podpis nieczytelny/

Otrzymują: Prezydium WRN,
Wydziały Kultury Sam. Referaty
Bibliotek i Czytelnictwa,
Prezydium WRN
Wydz. Kultury /Warszawy i Łodzi/

[Pismo nr 4]⁶/-/ Mrugacz Tadeusz
Przewodniczący Prezydium

Kraków 26 II 1957

Ministerstwo Kultury i Sztuki
Centralny Zarząd Bibliotek
W-wa

W odpowiedzi na pismo z dnia 5 I 1957 [...] Prezydium WRN Wydział Kultury podaje, że selekcja księgozbiorów bibliotek i wypożyczalni w latach 1952/53 przeprowadzona była zgodnie z Instrukcją Ministerstwa Kult. i Szt. z dnia 25 VI 1952 r. Nr B-VI pf – 235/52.

---

⁵ Tamże, s. 23.

⁶ Tamże, s. 25.

Na zarządzenie Min. Kult. i Szt. Centr. Zarz. Bibl., z dnia 5 II 1953 r. Nr B-VI pf 19/53 książki miały przekazać biblioteki Zbiornicy Odpadków Użytecznych. Jedynie Miejska Bibl. Publiczna w Krakowie posiada książki z akcji selekcji, gdyż zgodnie z wyż. wym. Zarządzeniem miała prawo do zatrzymania /w centrali/ z książek wycofanych z selekcji po 2 egzemplarze wszystkich tytułów wymienionych w *Wykazie książek podlegających wycofaniu*, przesłanym przez CZB w dniu 26 VI 1952 r. /

Za Prez. WRN [podpis nieczytelny]

[Pismo nr 5]

Załącznik do planu Ministerstwa Kultury i Sztuki nr KOB-VII z dnia 12.1.1958 r.⁷

Wskazówki w sprawie postępowania z drukami zbędnymi w gromadzkich i małych miejskich bibliotekach publicznych

Usuwanie druków zbędnych z księgozbiorów publicznych bibliotek powszechnych jest niezbędną czynnością, służącą usprawnieniu oddziaływania politycznego i oświatowego biblioteki.

Podjęte od roku 1956 usuwanie druków zbędnych zostało jednakże w niektórych bibliotekach przeprowadzone niewłaściwie, wskutek niedostatecznej znajomości księgozbioru, potrzeb czytelników i zadań biblioteki, a niekiedy także wskutek ulegania tendencjom rewizjonistycznym lub wpływom wrogim ideologii socjalistycznej, co prowadziło do usunięcia z bibliotek wartościowych dzieł zapisanych w duchu ideologii socjalistycznej, prac o nastawieniu antyklerykalnym i wolnomyślicielskim, beletrystyki współczesnej polskiej i radzieckiej. Poza tym, w niektórych wypadkach, mimo pozostawienia wymienionej literatury w magazynie, faktycznie odsuwa się ją od czytelnika, który korzysta z porad bibliotekarza oraz dobiera książki nie z katalogu, lecz z wyłożonych na ladzie wypożyczalni zestawów składających się często wyłącznie z literatury „lekkiej”, nowości literatury zachodniej i klasyków.

Podając wskazówki ogólne, dotyczące usuwania druków zbędnych z bibliotek gromadzkich i małych bibliotek miejskich Ministerstwo zwraca uwagę, że nie można dopuścić, by przy przeprowadzaniu niezbędnej aktualizacji księgozbiorów dochodziły do głosu tendencje wrogie socjalizmowi lub bezmyślność, doprowadzając do ogołocenia bibliotek z literatury niezbędnej do wykonania ich zadań politycznych [podkreślenie zgodne z tekstem oryginalnym – A.D.].

Oczyszczanie księgozbioru z druków zbędnych powinno przebiegać pod skrupulatnym nadzorem wydziałów i oddziałów kultury oraz bibliotek wojewódzkich i powiatowych, przy konsultacji ze strony instancji partyjnych. W tym celu należy omówić wskazówki, dotyczące usuwania druków na najbliższym seminarium wojewódzkim lub na specjalnej naradzie instruktorów Biblioteki Wojewódzkiej i kierowników bibliotek powiatowych, włączyć kontrolę oczyszczania księgozbiorów do planu wyjazdów wojewódzkich i powiatowych i dopilnować, by oczyszczanie księgozbiorów odbywało się kolegialnie, w sposób wskazany w rozdziale III „Wskazówek”.

⁷ APKr., PWRN, Kr kl 202, s. 5–11.

Odpisy wykazów druków przeznaczonych na makulaturę powinny być przedstawione Wydziałowi Kultury PWRN, który aprobeuje je po zaopiniowaniu przez Bibliotekę Wojewódzką.

W razie napotykania na trudności i wątpliwości, których nie można rozwiązać na miejscu przy pomocy KP i KW PZPR, należy zwracać się z zapytaniem do Ministerstwa.

Usuwać druki zbędne należy kierować się pełnym poczuciem odpowiedzialności, aby przez nieprzemyślane decyzje nie usunąć książek wartościowych, pisanych w duchu ideologii socjalistycznej.

[pismem odręcznym:] *Se[kretariat]. IV. B.Cz. 13-1/58 B-6*

Załącznik

I. Rodzaje druków zbędnych

1. Książki, które przedstawiają wartość literacką lub naukową, jednak ze względu na stopień trudności lub tematykę nie mogą być wykorzystane w najbliższych latach w bibliotekach gromadzkich i małych miejskich, można przekazać do dyspozycji placówek wyższego szczebla organizacyjnego (bibliotek powiatowych lub wojewódzkich) lub do Działu Księgozbiorów Zabezpieczonych (Biblioteka Narodowa), Bytom, Plac Thelmana 2a, za pośrednictwem bibliotek powiatowych.

Uwaga: Do Działu Księgozbiorów Zabezpieczonych nie należy przekazywać broszur.

2. Druki, które nie mogą być wykorzystane i nie przedstawiają wartości naukowej lub literackiej należy oddać do Zbiornic Przemysłowych Surowców Wtórnych. W szczególności na makulaturę należy przekazać wszystkie broszury, które posiadały tylko sezonową wartość użytkową (pozostawiając w bibliotece powiatowej po 1 egzemplarzu jedynie tych broszur, które mogą przedstawiać wartość dokumentu):

Np. Baumier, *Od Hitlera do Trumana*⁸

Bucar, *Prawda o dyplomatach amerykańskich*⁹

Kłuszyńska, *Co Polska Ludowa dała kobietom*¹⁰

Korotyński, *Wybieramy do Rad Narodowych*¹¹

Zieliński, *Jak wykonałem 721% normy*¹²

Dotyczy to także skrótów, streszczeń, fragmentów powieści itp., nieprzydatnych dla czytelników.

Na makulaturę należy przekazać wszystkie książki nieprzydatne do pracy z czytelnikiem, ze względu na ich wygląd zewnętrzny, a więc będą to wszystkie książki „zacytane”, to znaczy zniszczone w normalnym procesie użytkowania ich przez czytelników. Jedynie książki najbardziej wartościowe należy ponownie oprawiać, w tych oczywiście przypadkach, gdy poszczególne nie są zniszczone. Za książki

⁸ J. Baumier, *Od Hitlera do Trumana*, Łódź 1951.

⁹ A. Bucar, *Prawda o dyplomatach amerykańskich*, Warszawa 1949.

¹⁰ D. Kłuszyńska, *Co Polska Ludowa dała kobietom*, Warszawa 1950.

¹¹ H. Korotyński, *Wybieramy do Rad Narodowych*, Warszawa 1954.

¹² Cz. Zieliński, *Jak wykonałem 721% normy*, Warszawa 1949.

zniszczone należy uznać także wszystkie książki, które zostały uszkodzone w jakiś inny sposób.

II. Wskazówki, dotyczące poszczególnych grup piśmiennictwa

1. Literatura popularnonaukowa

a/ Literatura społeczno-polityczna

W księgozbiorach bibliotek gromadzkich i małych miejskich znajduje się duża ilość zdezaktualizowanej literatury społeczno-politycznej. Literatura ta była związana najczęściej z różnymi doraźnymi akcjami politycznymi i gospodarczymi. Obecnie należy ją usunąć jako zdezaktualizowaną, pozostawiając pozycje o wartości trwałej, przydatnej do pracy z czytelnikiem (np. klasycy marksizmu, materiały źródłowe oraz broszury z zagadnieniami bieżącego życia politycznego).

Niżej podaje się przykładowo, jakie tytuły powinny pozostać w księgozbiorach bibliotek gromadzkich i małych miejskich, a które można usunąć, jako zdezaktualizowane.

Równocześnie należy pamiętać o potrzebie uzupełniania działu społeczno-politycznego nowymi i lepiej opracowanymi pozycjami z tej dziedziny, a zwłaszcza wydawnictwa „Książki i Wiedzy”.

W każdej bibliotece gromadzkiej powinny się znajdować podstawowe dzieła klasyków marksizmu, jak:

- Marks¹³, Engels¹⁴ *Dzieła wybrane*
- /- -/- *Manifest komunistyczny*¹⁵
- Lenin Marks – Engels – Marksizm¹⁶
- /- *Dzieła wybrane w 2 tomach*¹⁷
- Stalin *Zagadnienia leninizmu*¹⁸

W większych i dobrze zorganizowanych bibliotekach gromadzkich i małych miejskich należy dążyć do skompletowania dzieł Lenina w całości.

W księgozbiorach bibliotek gromadzkich powinny znajdować się również broszury klasyków marksizmu, które stanowią lekturę używaną przy szkoleniu.

Można usunąć z księgozbiorów gromadzkich (pozostawiając po egzemplarzu w bibliotece powiatowej) broszury przestarzałe, jak np.

- Aleksiejew, *Co to jest podstawowe prawo ekonomiczne współczesnego kapitalizmu*¹⁹

¹³ K. Marks, *Dzieła wybrane*, Łódź 1947; Warszawa 1949.

¹⁴ F. Engels, *Dzieła wybrane*, Warszawa 1949.

¹⁵ K. Marks i F. Engels, *Manifest komunistyczny*, Warszawa 1951.

¹⁶ W. Lenin, *Marks – Engels – Marksizm*, Warszawa 1948 [1949; 1955].

¹⁷ W. Lenin, *Dzieła wybrane*, Wydawnictwo Literatury w Językach Obcych, Moskwa 1940, t. I-II; Warszawa 1949 [1951; 1955 i inne wydania].

¹⁸ Stalin, *Zagadnienia leninizmu*, Spółdzielnia Wydawnicza „Książka”, 1948 [liczne inne wydania].

¹⁹ A.M. Aleksiejew, *Co to jest podstawowe prawo*, tłum. z jęz. ros. K. Owoc, Książka i Wiedza, Warszawa 1955.

Brus²⁰, *O podstawowym prawie ekonomicznym socjalizmu i jego działaniu w Polsce Ludowej*²¹

Glazerman, *Baza i nadbudowa*²²

Judin, *Socjalizm i komunizm*²³

Torończyk, *1% równa się 1300 milionów, czyli o obniżce kosztów własnych*²⁴

Z broszur szkoleniowych, dotyczących historii ruchów robotniczych i walk narodowo-wyzwoleńczych można usunąć takie, jak:

Glazerman, *O likwidacji różnic klasowych*²⁵

Gubariew, *O zacieraniu się różnic między klasą robotniczą a chłopstwem*²⁶

*Jak robotnicy walczyli przeciw kapitalistycznym rządom*²⁷

*Jak walczyli i zwyciężali chłopci*²⁸

Oczywiście, pozostaną w bibliotekach prace o trwałej wartości, jak:

Maj, *Chłopi w dawnej Polsce*²⁹

Malinowski, *Chłopski ruch zawodowy*³⁰

Bobińska, *W walce z caratem*³¹,

Brun, *W walce o Polskę Ludową*³²,

Podkowiński, *Polska w powstaniu styczniowym*³³

*Polska publicystyka postępową w kraju itp.*³⁴

²⁰ W. Brus (1921–2007), znany ekonomista w czasach stalinizmu, od 1967 r. na emigracji w wyniku czystek antysyjonistycznych.

²¹ W. Brus, *O podstawowym prawie*, Książka i Wiedza, Warszawa 1954.

²² G.E. Glezerman, *Baza i nadbudowa przy przejściu od socjalizmu do komunizmu*, tłum. K. Krąkowski, Książka i Wiedza, Warszawa 1952.

²³ M.A. Udin, *Socjalizm i komunizm*, tłum. z j. ros. J. Biernacki, Warszawa 1949.

²⁴ J. Torończyk, *1% równa się 1300 milionów, czyli o obniżce kosztów własnych*, Warszawa 1954.

²⁵ G.E. Glezerman *O likwidacji klas wyzyskujących i przezwyciężeniu różnic klasowych w ZSRR*, tł. E. Kuszeko, M. Krych, Warszawa 1952.

²⁶ V.G. Gubarev, *Pawlik Morozow*, tłum. S. Michałowski na podst. I wyd. ros. (1940), Nasza Księgarnia, Warszawa 1951. Bohater powieści, dwunastoletni chłopiec, złożył w GPU donos na swojego ojca.

²⁷ *Jak robotnicy i chłopci walczyli o Polskę Ludową: konspekt pogadanki*, Komenda Główna Służby Polsce, Warszawa 1950.

²⁸ *Jak walczyli i zwyciężyli robotnicy i chłopci w Polsce*, Książka i Wiedza, Warszawa 1951.

²⁹ K. Maj, *Chłopi w dawnej Polsce*, Spółdzielnia Wydawnicza „Chłopski Świat”, Warszawa 1947.

³⁰ M. Malinowski, *Chłopski ruch zaraniarski w b. kongresówce przed pierwszą wojną światową*, Warszawa 1947.

³¹ C. Bobińska *W walce z caratem*, Warszawa 1947.

³² J. Brun, *W walce o Polskę Ludową*, Warszawa 1952.

³³ Brak danych.

³⁴ *Polska publicystyka postępową w kraju (1831–1846)*, wybór tekstów, oprac. S. Kawyn, Wrocław 1953.

Młot, *Kto z czego żyje*³⁵
 Daniszewski, *Wielki Proletariat*³⁶,
 Wołkowicz, *Początki socjalistycznego ruchu robotniczego w Królestwie*³⁷.
*Wspomnienia o Proletariacie*³⁸
 Crosfeld, *Z dziejów kapitalizmu w Polsce*³⁹

Z prac dotyczących walki o pokój, referendum, Frontu Narodowego i wyborów można usunąć zdezaktualizowane pozycje, np.:

Desanti *Bomba czyli pokój atomowy*,⁴⁰
*II światowy Kongres Obrońców Pokoju*⁴¹
*Głosujemy za pokojem*⁴²
*Pisarze w walce o pokój*⁴³
 Pozostaną natomiast takie pozycje jak:
 Gorki, *O pokój i demokrację*.⁴⁴

Broszury omawiające zjazdy, kongresy, konferencje partii i organizacji można usunąć z bibliotek gromadzkich i małych miejskich, pozostawiając po jednym egzemplarzu. Należy jednak dążyć do skompletowania materiałów, dotyczących XX Zjazdu KPZR oraz wszystkich plenów KC PZPR.

Z broszur omawiających zagadnienie spółdzielczości i spółdzielni produkcyjnych usunąć tylko pozycje przestarzałe, nie przydatne w dzisiejszych warunkach, pozostawiając statuty spółdzielni produkcyjnych, materiały dotyczące organizacji pracy i norm (do czasu ukazania się nowych), dzieła klasyków marksizmu, np. Lenin, *O spółdzielczości produkcyjnej na wsi*, oraz wszystkie prace aktualne, omawiające to zagadnienie.

Należy starannie śledzić nowości wydawnicze, uzupełniając księgozbiory bibliotek nowymi publikacjami z tej dziedziny, które pojawiają się na rynku wydawniczym.

Z materiałów omawiających zagadnienie ruchu zawodowego pozostawić tylko broszury o właściwym ujęciu, dotyczące organizacji pracy, historii ruchu zawodowego, higieny i bezpieczeństwa pracy oraz osiągnięć socjalnych i postępu technicznego.

³⁵ J. Młot [Szymon Dickstein], *Kto z czego żyje?*, sł. wstępne Ż. Kormanowa, Warszawa 1952.

³⁶ T. Daniszewski, *Wielki Proletariat*, Warszawa 1949

³⁷ I. Wołkowicz, *Początki socjalistycznego ruchu robotniczego w Królestwie Polskim: lata 1876–1879: przyczynek do badań historycznych*, tłum. z j. ros. I. Halbersztadt i I. Ogrodowicz, Warszawa 1952.

³⁸ F. Kon [i inni], *Wspomnienia o Proletariacie*, Warszawa 1953 .

³⁹ L. Grosfeld, *Z dziejów kapitalizmu w Polsce*, s. 1–84, [3], Warszawa 1948.

⁴⁰ D. Desanti, Ch. Haroche, *Bomba czy pokój atomowy*, tł. z j. fr. E. Szaniawska i M. Czerwiński, Warszawa 1950.

⁴¹ *II Światowy Kongres Obrońców Pokoju: Warszawa 16–21 listopada 1950 roku* [materiały], Warszawa 1950.

⁴² *Głosujemy za pokojem*, Warszawa 1950.

⁴³ *Pisarze w walce o pokój* [antologia], Warszawa 1950.

⁴⁴ M. Gorki, *O pokój i demokrację*, przeł. z jęz. ros. J. Stawiński, Warszawa 1952.

Z dziedziny prawa i konstytucji pozostawić podstawowe teksty konstytucji oraz niezdezaktualizowane publikacje prawne.

Z broszur, omawiających administrację państwową pozostawić niezdezaktualizowane, dotyczące działania obecnej administracji, oraz zakupić nowe, związane z aktualnymi problemami rad narodowych.

Z dziedziny polityki zagranicznej pozostawić broszury informujące o życiu politycznym i gospodarczym innych narodów, jak np.:

Bauman, *Władca koncernów niemieckich*⁴⁵

Ejdus, *Japonia między wojnami*⁴⁶

Usunąć broszury propagandowe, dotyczące polityki międzynarodowej, a nie dające rzetelnej informacji, jak np.:

Brus, *Od Wersalu do Trizonii*⁴⁷

Życki, *Malaje walczą o pokój*⁴⁸

b/ Zagadnienie zbędnych książek i broszur rolniczych należy rozwiązać w porozumieniu z istniejącymi w terenie placówkami rolniczymi, jak Wojewódzkie i Powiatowe Zarządy Rolnictwa, Wojewódzkie i Powiatowe Związki Kółek i Organizacji Rolniczych. Organizacje te pomogą w podjęciu decyzji, jakie tytuły i w jakiej ilości egzemplarzy będą potrzebne do krzewienia oświaty rolniczej na danym terenie.

Pomocą w tej pracy mogą być również listy zdezaktualizowanej literatury rolniczej, które zostały przesłane w dniu 8 czerwca 1956 r. przy piśmie Nr B-IV-04/1/56. List tych nie należy traktować mechanicznie i w przypadku posiadania wydawnictw rolniczych zdezaktualizowanych, jednakże związanych z produkcją rolną lub gospodarką hodowlaną danego terenu i nie zastąpionych nowymi wydawnictwami należy je pozostawić w księgozbiorze.

c/ Z książek popularnonaukowych i innych działów można po zanalizowaniu księgozbiorów usunąć z półek bibliotek gromadzkich i małych miejskich i przekazać do biblioteki powiatowej książki nieprzydatne ze względu na stopień trudności lub tematykę – nie budzące w danym ośrodku zainteresowań nikogo. Dotyczy to zwłaszcza książek z przydziałów „SPBibl”.

2. Literatura piękna

Analiza nadesłanych propozycji usuwania z bibliotek gromadzkich i małych miejskich niektórych tytułów literatury pięknej wykazała, że ocena ta nie zawsze

---

⁴⁵ J. Bauman, *Władcy koncernów niemieckich*, Warszawa 1954.

⁴⁶ Ch. Ejdus, *Japonia między wojnami*, tłum. E. Wojzbun, i J. Jungraw, Warszawa 1950.

⁴⁷ *Od Wersalu do Trizonii: problem niemiecki na tle polityki mocarstw zachodnich*, Warszawa 1948.

⁴⁸ L. Życki, *Malaje walczą o wolność*, Warszawa 1950.

była trafna. W wielu przypadkach zaproponowano do usunięcia książki, których wartości i przydatności w bibliotekach nie można kwestionować.

Niżej podaje się przykłady tytułów zupełnie niesłusznie proponowanych przez niektóre biblioteki do usunięcia, jak np.:

Brandys K., *Miasto niepokonane*⁴⁹

-//- *Obywatele*⁵⁰

Boguszewska H., *Żelazna kurtyna*⁵¹

Brzoza J., *Dziewiąty batalion*⁵²

Dzierzkowski J., *Salon i ulica*⁵³

Drda J., *Miasteczko na dłoni*⁵⁴

Jokay N., *Poruszmy z posad ziemię*⁵⁵

Kapitajewa A., *Towarzyszka Anna*⁵⁶

Szyszkow W., *Rzeka posępna*⁵⁷

Pozycje te bezwzględnie powinny pozostać w księgozbiorach

Należy jednak stwierdzić, że w bibliotekach gromadzkich i małych miejskich znajduje się pewna liczba książek, które należy przesunąć do placówek wyższego szczebla organizacyjnego. Będą to:

a) pozycje wartościowe i przydatne, znajdujące się w niektórych bibliotekach w nadmiernej ilości egzemplarzy w stosunku do potrzeb środowiska, nawet po uwzględnieniu zaopatrywania punktów bibliotecznych i organizowania nowych bibliotek,

b) nieaktualne reportaże, skróty powieściowe, np. wydanie serii Biblioteka Żołnierza, nieprzydatne już wydawnictwa „Książki Nowego Czytelnika” z pierwszych lat powojennych oraz pozycje o małej wartości poznawczej i artystycznej można przekazać na makulaturę, np.:

Husarski W., *Nowy mur*⁵⁸

Papier T., *Morga ziemi*⁵⁹

Barkowa A., *Dzień powszedni*⁶⁰

⁴⁹ K. Brandys, *Miasto niepokonane*, Książka, Warszawa 1946.

⁵⁰ K. Brandys, *Obywatele*, Czytelnik, Warszawa 1954.

⁵¹ H. Boguszewska, *Żelazna kurtyna: powieść radiowa*, Poznań 1949.

⁵² J. Brzoza, *Dziewiąty batalion*, Warszawa 1953.

⁵³ J. Dzierzkowski, *Salon i ulica*, [Lwów 1847], Warszawa 1949.

⁵⁴ J. Drda, *Miasteczko na dłoni*, z czesk. przeł. Z. Hierowski, Katowice 1947.

⁵⁵ M. Jókai, *Poruszmy z posad ziemię*, tłum. z j. węgierskiego, Warszawa 1886 [i inne wyd].

⁵⁶ A. Koptajewa, *Towarzyszka Anna*, Warszawa 1950.

⁵⁷ W. Szyszkow, *Rzeka posępna*, tłum. z j. ros. Cz. Jastrzębiec-Kozłowski, Warszawa 1950.

⁵⁸ R. Hussarski, *Nowy mur*, Warszawa 1951.

⁵⁹ T. Papier, *Morga ziemi*, Warszawa 1952.

⁶⁰ O. Barkowa, *Dzień powszedni*, tłum. z j. ros. W. Zyński, Warszawa 1952.

Sartakow S. *Mocny fundament*⁶¹

Stachowicz A. *Pod niebem pokoju*⁶²

III. Sposób postępowania z drukami zbędnymi

1. Biblioteki gromadzkie i małe miejskie

Kierownicy bibliotek gromadzkich i małych miejskich przy pomocy instruktorów bibliotek powiatowych oraz przy współudziale miejscowej Komisji Oświaty Kultury i Zdrowia i zespołu doradczego, do którego należy zaprosić np. miejscowego nauczyciela, lekarza, weterynarza i najbardziej wyrobionych czytelników, przejrzą ponownie druki zbędne i zadecydują, do jakiej placówki należy je przekazać.

Druki wartościowe (wymienione w pkt I1) należy po sporządzeniu opisu przesłać wraz z kartami katalogowymi i kartami książki do biblioteki powiatowej (karty te mogą być wykorzystane w dalszym użytkowaniu tych druków).

Druki zakwalifikowane na makulaturę (wymienione w pkt. I.2) należy odłożyć osobno i sporządzić spis protokółarny z wyceną, który powinien być podpisany przez kierownika biblioteki gromadzkiej lub małej miejskiej i zatwierdzony przez kierownika biblioteki powiatowej oraz kierownika jednostki budżetowej zgodnie z pismem Ministerstwa Kultury i Sztuki z dnia 6 XI 1957 r. Nr B-V-61/2/57. Druki te po dokonaniu wyżej wymienionych czynności należy przekazać do Zbiornic Przemysłowych Surowców Wtórnych.

2. Biblioteki powiatowe

Biblioteka powiatowa przeanalizuje z instruktorem biblioteki wojewódzkiej druki wymienione w pkt. I.1 i zadecyduje, dokąd należy je przesłać. Książki, które mogą być wykorzystane przez oddział miejski, ewentualnie mogą stanowić rezerwę dla organizujących się placówek, należy pozostawić w księgozbiorze biblioteki powiatowej. Może tu zaistnieć potrzeba przekazania pewnej ilości książek do bibliotek gromadzkich lub małych wiejskich, obsługujących miejscowości z dużą liczbą mieszkańców lub środowiska o wyższym poziomie kulturalnym, posiadające liczne punkty biblioteczne. Przy centralnym zakupie książek poszczególne biblioteki otrzymywały jednakową ilość egzemplarzy, bez względu na ilość mieszkańców. Przy usuwaniu druków zbędnych można częściowo wyrównać te dysproporcje. Po zaspokojeniu potrzeb bibliotek w powiecie (własnych oraz innych sieci) należy zwrócić się do biblioteki wojewódzkiej w sprawie wykorzystania niektórych tytułów przez nią, ewentualnie przez inne biblioteki znajdujące się na terenie województwa. Druki zakwalifikowane do przekazania Działowi Księgozbiorów Zabezpieczonych w Bytomiu można po wyrażeniu zgody przez Bibliotekę Wojewódzką przesłać bezpośrednio z biblioteki powiatowej. Należy przestrzegać, by do Zbiornicy kierować jedynie druki wymienione w pkt. I.1, po wyczerpaniu możliwości wykorzystania ich w powiecie i województwie.

3. Biblioteki wojewódzkie

---

⁶¹ S.V. Sartakov, *Mocny fundament*, tłum. z j. ros., Warszawa 1953.

⁶² A. Stachowicz, *Pod niebem pokoju*, tłum. z ros. M. Dąb, [?], Warszawa 1951.

Działy instrukcyjno-metodyczne powinny udzielić bibliotekom powiatowym jak najbardziej wydatnej pomocy z zakresie konsultacji, co do przydatności poszczególnych tytułów.

Wskazane jest, aby biblioteki wojewódzkie, o ile posiadają większy magazyn lub też mają możliwości zdobycia go – zachowały na terenie województwa pewną rezerwę klasyków marksizmu i niektórych tytułów z literatury pięknej, znajdujących się obecnie w nadmiarze oraz by zależnie od potrzeb spowodowały przekazanie druków zbędnych do powiatów, gdzie zaopatrzenie w książki jest zbyt szczupłe w stosunku do liczby mieszkańców i czytelników.

IV. Tryb przekazywania druków zbędnych

Biblioteka wysyłająca druki sporządza ich spis w 2 egzemplarzach i dołącza do przesyłki. Jeden egzemplarz będzie dla instytucji otrzymującej druki zbędne dowodem wpływu. Drugi egzemplarz (pokwitowany) zatrzymuje biblioteka, wysyłająca; wykaz ten stanowić będzie dla niej dowód ubytku.

Druki przekazuje się nieodpłatnie. Koszt wysyłki ponosi biblioteka, przekazująca druki.

wybór i opracowanie Andrzej Drózdź